

RECENZE

**Žáčková Zdena. Viktor Knapp v Československé akademii věd.
Kariéra českého právního vědce [e-kniha].
Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2015, 78 s.**

S pozoruhodnou studií přišel Ústav státu a práva AV ČR o svém dlouholetém řediteli a v podstatě zakladateli, profesoru *Viktoru Knappovi*, akademiku ČSAV, takřka v předvečer dvacátého výročí jeho úmrtí. Osobnosti *Viktora Knappa* bylo v posledních letech věnováno několik analýz, zaměřených buď výlučně na jeho osobu a dílo,¹ nebo takových, kde se v prostoru popisovaných skutečností objevil díky své mimořádné vědecké, společenské i politické angažovanosti.² Obsahově je dílo přesně vymezeno toliko na působení *Viktora Knappa* v ČSAV, přestože jeho profesní profil byl značně košatý. Autorka se nicméně dotýká i jiných oblastí *Knappovy* profesionální činnosti. Od práce pro redakci *Literárních novin* ve třicátých letech, přes jeho kontroverzní působení v pražské Židovské náboženské obci v době druhé světové války a snad ještě kontroverznější činnost v Kanceláři prezidenta republiky *Klementa Gottwalda* v padesátých letech, až po práci poslance Národního, později Federálního shromáždění. Zmiňuje i jeho pedagogické působení, ať už na naší Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, nebo v zahraničí. Obsahuje i některé pasáže z jeho osobního života, informace o rodičích a rodině, naznačujíc, že také ve vztahu k ženám byl *Knappův* život poměrně pestrý.

Recenzované dílo lze stručně charakterizovat jako dílo faktografické a objektivní, v čemž je jeho nesporná přednost. Zmiňované studie o *Viktoru Knappovi* nesly vždy určité rysy buď kritičnosti (*M. Bobek* et al.), osobní slušnosti (*P. Maršálek*) anebo sympatií, plynoucích z dobrých osobních vztahů s *Knappem* a vzpomínek na něj (*A. Gerloch* et al., *M. Tomášek*). *Zdena Žáčková* pracuje přesně s fakty a je v tomto ohledu velmi korektní a neutrální. Ojedinelá hodnocení nicméně vyslovuje. V závěrech práce na straně 54 o *Knappovi* píše, že „za temnou kapitolu jeho kariéry je třeba považovat jeho angažmá v Kanceláři prezidenta republiky. Bez ohledu na jeho skutečné tehdejší vnitřní přesvědčení či svědomí zůstává faktem, že neobstál v morálně složité situaci, kdy musel konfrontovat svoje klasické prvorepublikové vzdělání s realitou deformací práva v inscenovaných politických procesech“. Toto autorčino hodnocení se zdá být přiměřené a může uspokojit jak *Knappovy* příznivce, tak jeho odpůrce. Budiž k němu dodán názor *Zdeňka Jičínského*, proslavený na konferenci ke stému výročí narození *Viktora Knappa* v prosinci 2013 „*Viktor Knapp – vědecké dílo v proměnách času*“. Podle *Jičínského* je třeba přihlédnout ke skutečnosti, že *Viktor Knapp* se tehdy už podruhé ocitl tváří v tvář smrti. Poprvé tomu bylo, když mu za holocaustu hrozil transport do vyhlazovacího tábora, podruhé právě v *Gottwaldově* kanceláři, kdy byl popraven jeho spolupracovník, vedoucí ekonomického odboru *Ludvík Frejka*, rovněž židovského původu jako *Viktor Knapp*.³ Tuto

¹ Zejména GERLOCH, Aleš (ed.). *Viktor Knapp. Vědecké dílo v proměnách času*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014.

² Například BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds). *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2009; MARŠÁLEK, Pavel. Proměny české právní vědy 1945–1989. In: Karel Malý – Ladislav Soukup (eds). *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004, s. 29–58; MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremle*. Praha: Mladá fronta, 1990 nebo TOMÁŠEK, Michal. Právník v letech 1948–1989. In: Zdeněk Masopust (ed.). *Právo a stát na stránkách Právníka*. Praha: Ústav státu a práva, 2011, s. 109–164.

³ TOMÁŠEK, Michal. Professor Viktor Knapp (1913–1996) – Juridical Science in Metamorphoses of Time. International Conference: Prague 12th–14th December 2013. *The Lawyer Quarterly*. 2014, No. 1, s. 68–72.

okolnost ostatně *Žáčková* ve své práci také zmiňuje. Na straně 49 recenzovaného díla autorka připomíná postoje *V. Knappa*, kterými se počátkem sedmdesátých let snažil „zachránit svoji kariéru a postavení“. I toto autorčino konstatování je objektivně doložitelné, například *Knappovým* článkem „Některé problémy marxisticko-leninského chápání společnosti“ z roku 1971.⁴ Mimo jiné v něm píše: „Akce z 21. srpna 1968 je, co do svých příčin i politických následků, dosud nejednou předmětem spíše emocionálního než racionálního hodnocení. Vědecké hodnocení, které se – prosto emocí – opírá o marxisticko-leninskou teorii společnosti, však nutně vidí i tuto akci v jejích třídních souvislostech ... jako akci vedenou zájmem poskytnutí třídní pomoci, jako akci, vedenou internacionálními zájmy dělnické třídy, jak je hodnocena i naší stranou.“

Možná by stálo za to exaktněji ověřit autorčin závěr na straně 55, že „navzdory tomu, že valná část jeho díla je již překonaná, protože byla prodchnuta komunistickým uvažováním, významné místo ve vývoji právní vědy mu dějiny práva nebudou moci upřít“. *Viktor Knapp* patří i dvacet let po smrti k nejcitovanějším autorům naší právní vědy. Nelze pochybovat o tom, že určitá část jeho díla je už překonaná, otázkou zůstává, jak velká tato část je a jak velký je jeho odkaz pro současnou právní vědu. V podobném duchu vystoupil na již zmíněné konferenci *Pavel Holländer*, když poznamenal, že *Knapp* prožil většinu vědeckého života ve schématu marxistické právní filozofie.⁵ Z toho by mohlo být dovozeno, že obdobně jako marxisté činí rozdíl mezi mladým *Marxem* a starým *Marxem*, proč by neměl být rozdíl mezi „mladým *Knappem*“ a „starým *Knappem*“? Tím „starým“ se všemi hříchy padesátých let a tím „mladým“, který by se byl, opět podle *Pavla Holländera*, doslova „rozdal“ pro tehdy nastupující mladou generaci právních vědců. Ta mu má určitě být za co věčna, protože jeho odborné, jazykové, ale i literární znalosti a schopnosti byly beze sporu mimořádné.

Recenzovaná publikace je dílo neobyčejně záslužné. Když v roce 2014 vydal *Aleš Gerloch* již citovanou kolektivní monografii *Viktor Knapp. Vědecké dílo v proměnách času*, vytvořil se svými spoluautory poměrně plastickou mozaiku o tomto nepřehlédnutelném právním vědci druhé poloviny minulého století. Mohl očekávat vlnu kritiky, že vyzdvihuje osobnost, kterou stále velká část naší právnické veřejnosti vnímá jako kontroverzní. Leckdo by také *Gerlochovi* mohl adresovat větu, kterou prý kdysi řekl *Viktoru Knappovi Antonín Hobza*, když *Knapp* velebil svého učitele *Jana Krčmáře*: „To je od tebe hezké, že tak dobře mluvíš o svém učiteli, ale byl to velkej pacholek“.⁶ V celém díle ovšem převažují názory těch, kdo k *Viktoru Knappovi* chovali pozitivní vztah. Naproti tomu práce *Zdeny Žáčkové* je solidním základem objektivního hodnocení *Viktora Knappa sine ira et studio*. Měla by se s ní seznámit nejen širší odborná veřejnost, ale hlavně ti, kdo by mohli a měli sepsat o *Viktoru Knappovi* takovou studii, jakou je například skvělá monografie *Jiřího Křesťana* o *Zdeňku Nejedlém*.⁷ Určitě by si ji moderní dějiny českého práva a české vědy vůbec zasloužily.

Michal Tomášek*

⁴ *Právník*. 1971, č. 1, s. 1 an.

⁵ HOLLÄNDER, Pavel. Profesor Viktor Knapp – právní filozof nebo nemo propheta in patria. In: Aleš Gerloch (ed.). *Viktor Knapp. Vědecké dílo v proměnách času*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 17–36.

⁶ KNAPP, Viktor. *Proměny času*. Praha: Prospektrum, 1998.

⁷ KŘEŠTAN, Jiří. *Zdeněk Nejedlý – politik a vědec v osamění*. Praha: Paseka, 2013.

* Prof. JUDr. PhDr. Michal Tomášek, DrSc., Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. E-mail: tomasekm@prf.cuni.cz. Recenze vznikla v rámci programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově PRVOUK 06 „Veřejné právo v kontextu europeizace a globalizace“.